

LEIBNIZ' ONTOLOGICAL ARGUMENTS

HOW EXISTENCE PREVAILS OVER NON-EXISTENCE IN LEIBNIZ' METAPHYSICS

MESTERBREV VED ÅSNE DORTHEA GRØGAARD

Hva handler oppgaven din om?

Oppgaven min er en studie av G. W. Leibniz' (1646–1716) ontologiske argumenter for Guds eksistens, og av hvilken rolle disse spiller i metafysikken hans. Begrepet ontologiske argumenter, eller ontoteologi, stammer fra Immanuel Kant og betegner a priori forsøk på å bevise at Gud eksisterer. Litt polemisk kan man si at ontologiske argumenter baserer seg på følgende påstand: *Den som virkelig forstår begrepet om Gud, innser at han eksisterer.* Med andre ord avhenger alt av hvilket gudsbegrep man opererer med. For Anselm av Canterbury var Gud «det høyest tenkelige vesen», som måtte eksistere fordi det å eksistere er mer opphøyd enn det å ikke eksistere. For Descartes, som plukket opp tråden etter Anselm seks hundre år senere, var Gud «det aller mest perfekte vesen», som måtte eksistere siden eksistens er en perfeksjon.

Ifølge Leibniz er Descartes' argument gyldig, men ufullstendig. Før vi konkluderer med noe som helst, må det utelukkes at dette vesenet Gud («det aller mest perfekte vesen») er umulig. For dersom begrepet skjuler en selvmotsigelse, kan det ikke finnes en slik essens. Og det som ikke har essens, er heller ikke mulig. Først må altså den guddommelige mulighet, eller essens, bevises. Denne innrømmelsen er langt fra noe tilbakeskritt, for det gir oss følgende kondisjonal: *Dersom det er mulig at Gud eksisterer, eksisterer han.* Slik finner Leibniz sitt foretrukne gudsbegrep. Gud er et nødvendig vesen: Det som eksisterer ved sin mulighet alene.

Et pussig trekk ved ontologiske argumenter er at ingen av de to opplagte målgruppene synes å være særlig imponert over dem. Teologer og troende møter dem med

et skuldertrekk eller en bemerkning om at rasjonelle argumenter ikke er det samme som tro; filosofer anklager dem for sofisme eller for å tynde ned metafysikken med ballast fra middelalderen. Ontologiske argumenter er sånn sett fremmede i begge leire. Men det er lett å glemme at de også er argumenter for eksistens. Det var Leibniz som først formulerte spørsmålet Schelling og Heidegger senere gjorde udødelig, nemlig: Hvorfor finnes det noe, og ikke ingenting? Hvorfor eksistens, og ikke ikke-eksistens? Kan dette spørsmålet i det hele tatt besvares? Ifølge filosofihistorikeren Dieter Henrich er et gyldig ontologisk argument en av få utveier om en vil unngå eksistens-skeptisisme. Fordi Gud måtte eksistere, fordi eksistens er essensielt for ham, måtte noe eksistere. Leibniz' påstand er at eksistens – både Guds og vår egen – må forklares ved hjelp av den guddommelige essens. Jeg ser på hvordan han kommer fram til og begrunner denne påstanden.

Hva argumenterer du for/mot i oppgaven din?

Oppgaven er først og fremst et argument for en lesning av Leibniz. Jeg argumenterer for at Leibniz' begrep om mulighet utvikler seg fra å bety logisk fravær av selvmot-sigelse til å bety essensiell streben mot eksistens, og for at arbeidet hans med det ontologiske argumentet følger denne utviklingen. De første versjonene av argumentet er de mest kjente (og mest logisk stringente), og baserer seg på perfektjonsbegrepet. Senere utvikler Leibniz en noe løsere, men metafysisk rikere, versjon basert på essens som streben. Jeg bruker mesteparten av oppgaven på å redegjøre for streben-doktrinen.

Min andre påstand er at resultatet av denne utviklingen er et metafysisk system som favoriserer eksistens over ikke-eksistens: Alle mulige ting – det vil si alle ting som har essens – eksisterer med mindre de hindres i det. Denne skjevheten i systemet gir både utfordringer og muligheter for Leibniz. Utfordringen blir å unngå at alle mulige ting eksisterer, som ville være en slags spinozisme. Men skjevheten åpner også for et siste ontologisk argument: Ifølge Leibniz er den eneste forskjellen på endelige tings essensielle streben og Guds essensielle streben at endelige ting er sårbare for en slik eksistens-hindring. Gud, derimot, eksisterer nødvendigvis fordi det ikke finnes noen grunner for hans ikke-eksistens. Men nøyaktig hva kan hindre en mulig tings eksistens? Leibniz' svar på dette er temaet for mitt siste kapittel.

Hvorfor bør andre lese oppgaven din?

I sin bok om Leibniz fra 1900 skriver Bertrand Russell at Leibniz åpenbart brukte gudsbegrepet til å tette hull i

systemet sitt, og at teologien derfor er den svakeste delen av hans filosofi. Men her setter Russell vogna foran hesten, mener jeg. Streben fra mulighet til eksistens som er uhindret kun for Gud er prinsippet som ligger til grunn for eksistens overhodet, ifølge Leibniz. Om vi tar de teologiske forpliktelsene hans på alvor og setter gudsbegrepet midt i systemet – som en motor for hele metafysikken i stedet for et plaster på utsiden av den – virker mange av hans senere doktriner mindre tilfeldige.

Hva er dine planer for fremtiden?

Jeg skal først og fremst lære meg norsk igjen, og så skal jeg prøve å få svart belte i taekwondo. Etter hvert har jeg veldig lyst til å fortsette med filosofi.